

25. Erken Cumhuriyet Döneminde Çevirmen Kimliğiyle Belkıs Sami Boyar¹

Serpil YAVUZ ÖZKAYA²

APA: Yavuz Özkaya, S. (2025). Erken Cumhuriyet Döneminde Çevirmen Kimliğiyle Belkıs Sami Boyar. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (44), 430-448. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14837331>

Öz

Erken Cumhuriyet Döneminde çeşitli İngiliz ve Amerikan klâsiklerini Türkçeye çevirmiş ve Türkiye'nin modernleşmesine hizmet etmiş bir çevirmen olan Belkıs Sami Boyar'ın çevirmen kimliği yeterince araştırılmamıştır. Bu çalışmanın amacı bir çeviri eyleyicisi olan Belkıs Sami Boyar'ın çevirmen kimliğini ortaya koymaktır. Çevirinin eyleyiciler tarafından gerçekleştirilen toplumsal bir eylem olduğu varsayımından hareketle bu çalışma Pierre Bourdieu'nün sosyolojik yaklaşımından faydalanmaktadır. Çalışmada Bourdieu'nün eylem kuramında yer alan ve çeviri eylemini açıklarken de kullanılan "alan", "sermaye" ve "habitus" kavramlarıyla Belkıs Sami Boyar ve çeviri sürecine katılan çeşitli eyleyicilerin konumu ve edebiyat alanındaki ilişkileri ortaya koyulacaktır. Ayrıca Boyar'ın çevirilerinde uyguladığı işlemler, stratejiler ve çevirmen kimliğini yansıtan tercihleri ele alınacaktır. Dolayısıyla bu çalışmanın yöntemi mikro ve makro boyutta inceleme olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Makro incelemede Boyar'ın çevirileri ve eğilimleri, yaşadığı dönemin toplumsal koşulları ve kültür politikaları kapsamında ele alınacaktır. Mikro incelemede Boyar'ın çevirilerinde başvurduğu işlemlerden yola çıkarak uyguladığı çeviri stratejileri ortaya koyulacaktır. Ardından yaşadığı dönemin koşulları ve kültür politikalarının Boyar'ın çeviri kararlarını ne şekilde etkilediği tartışılacaktır. Çalışma kapsamında Boyar'ın Türkçeye çevirdiği ve uyarladığı *Alının Yazısı* başlıklı eser incelenmiştir. Sonuç olarak Boyar'ın toplumsal yörüngesinin izlerini, uyguladığı çeviri stratejilerinde görmenin mümkün olduğu, yaşadığı dönemin çeviri ve kültür politikalarına uygun olarak, erek odaklı bir yaklaşım sergilediği ve Türkiye'nin modernleşmesine ve kadınların toplumsal hayatta daha çok yer almasına katkıda bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Çeviri sosyolojisi, çevirmen kimliği, Belkıs Sami Boyar, çeviri işlemi, çeviri stratejisi

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu makale İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Doktora Programı öğrencisi Serpil YAVUZ ÖZKAYA'nın "Erken Cumhuriyet Döneminde Edebiyat Alanında Çevirmen Kimliğiyle Belkıs Sami Boyar" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Ithenticate, Oran: %10

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 02.12.2024-**Kabul Tarihi:** 08.02.2025-**Yayın Tarihi:** 21.02.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14837331>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü / Res. Asst., Kırklareli University, Faculty of Science and Letters, Department of Translation and Interpreting, (Kırklarli, Türkiye) **eposta:** serpil.yavuz@klu.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0003-4906-3179> **ROR ID:** <https://ror.org/0ojobe673>, **ISNI:** 0000 0004 0399 5728, **Crossref Funder ID:** 100018347

A Translator from the Early Republican Era: Belkıs Sami Boyar³

Abstract

The translator identity of Belkıs Sami Boyar, who translated several English and American novels into Turkish and contributed to the modernization of Turkey in the Early Republican Period, has not been thoroughly studied. The aim of this study is to explore the translator identity of Boyar, an agent of translation. Assuming that the translation is a social act performed by agents, this study benefits from Pierre Bourdieu's social theory. With the use of the concepts field, capital and habitus which can be found in Bourdieu's action theory and used to explain translation as well, the position of Boyar and the other agents (publishing houses etc.) in the translation process will be determined. Also, Boyar's translation procedures, translation strategies and choices that reflect her translator identity will be analyzed. Therefore, the methodology of this study consists of two parts, namely the micro and the macro analysis. In the macro analysis, Boyar's translations and dispositions will be analyzed in the framework of the social conditions and the cultural politics of the Early Republican Era. In the micro analysis, depending on Boyar's translation procedures, her translation strategies will be analyzed. Then the effects of the social conditions and the cultural policies on Boyar's translation strategies will be discussed. Boyar's Turkish translation and adaptation of *Cap and Candle* has been analyzed in the framework of this study. In conclusion, it can be asserted that the traces of Boyar's social trajectory can be seen in her translation strategies, her target-oriented translation strategies reflect the translation politics of her era and that she contributed to Turkey's modernization process and the women's position in the social life.

Keywords: Translation sociology, translator's identity, Belkıs Sami Boyar, translation procedure, translation strategy.

³ **Statement (Thesis / Paper):** This article is derived from the dissertation of Serpil YAVUZ ÖZKAYA, PhD student at Istanbul University, Institute of Social Sciences, PhD Program in Translation Studies, entitled "Erken Cumhuriyet Döneminde Edebiyat Alanında Çevirmen Kimliğiyle Belkıs Sami Boyar". It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received –Ithenticate, Rate: %10

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 02.12.2024 **-Acceptance Date:** 08.02.2025-

Publication Date: 21.02.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14837331>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Belkıs Sami Boyar, Erken Cumhuriyet Döneminde çeşitli İngiliz ve Amerikan klâsiklerini Türkçeye aktarmış bir çevirmendir. Roman ve tiyatro çevirileri bulunan Boyar toplamda 10 eseri Türkçeye kazandırmıştır. Aynı zamanda yazar ve öğretmen olan Boyar, Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Halide Edib Adıvar'ın kız kardeşidir. Bu çalışmada bir çeviri eyleyicisi olarak Belkıs Sami Boyar'ın çevirmen kimliğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çevirinin eyleyiciler tarafından gerçekleştirilen toplumsal bir eylem olduğu varsayımına dayanan bu çalışma Pierre Bourdieu'nun sosyolojik yaklaşımından faydalanmaktadır.

Çeviriye sosyolojik yaklaşımlar, çevirmenlerin ve toplumsal yörüngelerinin çeviri sürecinde oynadığı merkezi rolü ön plana çıkarmıştır. Bu bağlamda, son yıllarda çeviri eyleyicileri ve çeviri stratejileri arasındaki ilişkileri inceleyen birçok çalışma yapılmıştır. Bu şekilde çevirmenin eğilimleri, yaşadığı döneme ait toplumsal yapı ve kültür politikaları gibi unsurların incelenmesini içeren makro araştırma ile çeviri stratejilerinin araştırılmasını kapsayan mikro araştırma yapılarak bu ikisi arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bourdieu sosyolojisine dayanan çeviri sosyolojisi, çeviri olgusunu, çevirmenin eğilimleri, çevirilerin yapıldığı dönemin toplumsal yapısı ve kültür politikaları göz önünde bulundurarak incelemeyi mümkün kılmaktadır. Çeviri sosyolojisi, çeviri eyleminin ardındaki mekanizmaları yalnızca metin incelemesiyle sınırlı kalmayan bir yaklaşımla daha geniş bir çerçevede ele almaya olanak sağlamaktadır.

Bu çalışmanın yöntemi mikro ve makro boyutta inceleme olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Makro incelemede Belkıs Sami Boyar'ın çevirileri, sahip olduğu eğilimler, yaşadığı dönemin toplumsal koşulları ve kültür politikaları kapsamında ele alınacaktır. Bununla birlikte çalışmada mikro boyutta inceleme yapılacak ve Boyar'ın çevirilerinde başvurduğu işlemlerden yola çıkarak uyguladığı çeviri stratejileri ortaya koyulacaktır. Son olarak Boyar'ın eğilimleri, yaşadığı dönemin koşulları ve kültür politikalarının Boyar'ın çeviri kararlarını ne şekilde etkilediği tartışılacaktır. Boyar'ın Türkçeye çevirdiği *Alının Yazısı* başlıklı eser bu çalışmanın araştırma nesnesini oluşturmaktadır.

Çalışmada öncelikle eyleyicilik kavramı ve çeviri sosyolojisinden bahsedilmiştir. Daha sonra Bourdieu'nün sosyolojik yaklaşımı ve alan, sermaye ve habitus kavramları açıklanmış ve çeviribilimde bu kavramlara nasıl yer verildiği anlatılmıştır. Çalışmanın mikro inceleme kısmında kullanılan çeviri işlemleri ve stratejileri kavramları hakkında bilgi verilmiştir. Boyar'ın çevirmen kimliği, Bourdieu'nün alan ve sermaye kavramları ışığında ele alınmıştır. Boyar'ın çevirmen kimliğine yansıyan toplumsal olguların daha iyi anlaşılması için Amerikan Misyoner Heyeti'nin yayıncılık faaliyetleri, Batılılaşma, kadının toplumdaki yeri, kızların eğitimi, Batılılaşma göstergesi olarak Amerika ile ilişkiler ele alınmıştır. Mikro incelemede ise Boyar'ın çeviri işlemlerinden yola çıkarak çeviri stratejileri ortaya çıkarılmıştır. Ardından yaşadığı dönemin koşullarının Boyar'ın çeviri stratejilerini ne şekilde etkilediği tartışılmıştır.

Çeviribilimde Eyleyicilik Kavramı ve Çeviri Sosyolojisi

Eyleyicilik [*agency*] “eylemde bulunma konusundaki istek ve beceri” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda yer alan istek, belli bir eğilim, farkındalık ve yönelimi işaret eder. Beceri ise eyleyicilik ile güç arasındaki ilişkiyi vurgular. Anthony Giddens'a göre “güç ilişkileri her zaman iki taraflıdır” (1979: 6). Bir aktör, bir toplumsal ilişki içinde her ne kadar ikincil konumda bulunursa bulunsun o ilişki içinde olmak ona belli bir oranda güç verir. Beceri aynı zamanda seçim kavramını da vurgular. Eyleyicinin “belli bir zamanda

başka türlü davranma seçeneği varken o şekilde davranmadığı” göz önünde bulundurulmalıdır (Giddens, 1979: 56). Son olarak eyleycilik, eyleme geçmekle ilgilidir. İngilizcedeki *agency* sözcüğü Latince “yapmak” anlamına gelen *agere* sözcüğünden gelmektedir.

Eyleyciliğin tanımına göre bu kavram doğası gereği bireysel değil kolektif bir kavramdır ve belli bir toplumsal bağlama yerleştirildiğinde anlaşılabilir. Toplum bilimlerinde eyleycilik, genellikle “yapı” kavramıyla birlikte ele alınır. Toplumsal yapıların insan eylemlerini belirlemedeki gücü ve insan eyleyciliğinin bu yapıları etkileme gücü yani eyleycilik karşısında yapı, toplum bilimlerinde tartışılan konulardan birisi olmuştur. Pierre Bourdieu’nün eylem kuramında bu iki kavram karşılıklı olarak birbirine bağlı kavramlar olarak ele alınmıştır. Eyleycileri anlamak için içinde buldukları yapılara bakmak gerekir.

“Eyleyici” kavramı sosyolojik bir kavramdır. Eyleyciler insan ya da kurum olabilir. Çevirmenler ya da çeviri özneleriyle ilgili çalışmalara çeviri tarihi alanında da rastlansa da “çeviri eyleycisi” kavramı, çeviribilimde sosyolojik yaklaşımların gelişmeye başladığı 1990’lı yılların ortalarında yayılmaya başlamıştır.

Toplumları, toplumsal ilişkileri ve kurumları bilimsel olarak inceleyen ve bireylerin davranışlarının toplumsal yapılarla ilişkisini, eylem, olgu ve inançların toplumsal olarak nasıl inşa edildiğini açıklamayı amaçlayan sosyoloji, çeviri olgusunun daha iyi anlaşılması için yaklaşımlar sunmaktadır. Çünkü çeviri, doğası gereği toplumsal bir eylemdir. Çevirmenler insandır ve çeviri sırasında belli bir okur kitlesinin varlığını gözetererek belli kararlar alırlar. Çeviribilimin bağımsız bir bilim olmasıyla birlikte sosyolojik yaklaşımın varlığından bahsetmek mümkündür. Örneğin çeviri sosyolojisi kavramı James Holmes tarafından 1972’de sunulan “The Name and Nature of Translation Studies” [Çeviribilimin Adı ve Doğası] başlıklı bildiride yer almıştır (2000: 177). Holmes, belli bir zamanda ve yerde hangi metinlerin çevrildiği ya da çevrilmediği ve sonuçta nasıl bir etki yaratıldığının incelenmesiyle bu alanın gelişebileceğini vurgulamıştır.

1980 ve 1990’lı yıllarda çeviribilimde meydana gelen “kültüre dönüş”ten sonra Kanada’da Daniel Simeoni (1998) ve Jean-Marc Gouanvic (1999) önderliğinde “sosyolojik dönüş” meydana gelmiştir. Çeviribilim ve sosyoloji arasındaki ilişkiler 1990’lı yılların sonuna doğru giderek artmıştır. Çeviriye sosyolojik yaklaşımlar çevirinin karmaşık yapısını yansıtan yeni bakış açıları getirmiştir. Bourdieu’nün kültürel üretimin sosyolojisi yaklaşımı da 1990’lı yıllardan itibaren çeviri araştırmaları için yeni bir yöntem sunmuştur (bkz. Simeoni 1998; Gouanvic 1999; 2002, 2005; Inghilleri 2005; Sela-Sheffy 2005; Wolf 2006; 2007, 2010, 2012).

Theo Hermans, 1997’de yayımlanan makalesinde çeviriye “toplumsal olarak düzenlenmiş bir eylem” olarak ele almıştır (1997: 10). Çeviri sosyolojisinin ortaya çıkışını ele aldığı “The emergence of a sociology of translation” [Çeviri sosyolojisinin ortaya çıkışı] başlıklı bölümde Michaela Wolf da Hermans’ın bu görüşüne yer vermiştir (2007: 1). Johan Heilbron, 1999’da yayımlanan makalesinde çeviri sürecinin toplum bilimleri açısından ilginç bir araştırma nesnesi olarak görülmesine rağmen bu konuda çok az yayının olduğunu söylemiştir (1999: 430).

Andrew Chesterman, çeviribilimde meydana gelen kültüre dönüş kapsamında ele alınan çalışmaların kültürel çalışmalardan ziyade sosyolojiye daha yakın olduğunu söylemiştir (2006: 10). Örnek olarak da Anthony Pym’in çeviri tarihinde yöntem önerisinde bulunduğu kitabını göstermiştir. Pym’e göre, çevirilerin neden belli bir zamanda ve belli bir yerde üretildiğini anlamak sadece çevirmenlere ve

beraberindeki diğer insanlara (müşteri, patron, okur) bakarak mümkün olabilir (1998: ix). Pym, çevirinin ideolojik yönüne değinen toplumsal cinsiyet, ulusal kimlik meselesi ve çevirmenin tarafsızlığını konu alan pek çok çalışmanın aynı zamanda sosyolojik çalışmalar olduğunu belirtmiştir.

2000’li yıllardan itibaren çeviri sosyolojisi çalışmalarında artış olduğu söylenebilir. 2004 yılında Tel Aviv Üniversitesi’nde “Institutions, Habitus and Individuals: Social, Historical and Political Aspects of Cultural Exchange” [Kurumlar, Habituslar ve Bireyler: Kültürel Alışverişin Toplumsal, Tarihsel ve Politik Boyutları] başlıklı bir çalıştay düzenlenmiş ve sosyologlar ile çeviri kuramcıları bir araya gelmiştir. 2005 yılında Graz’da “Translating and Interpreting as a Social Practice” [Toplumsal Bir Eylem Olarak Çeviri] başlıklı bir konferans düzenlenmiştir. Yine 2005 yılında *The Translator* dergisi “Bourdieu and the Sociology of Translation and Interpreting” [Bourdieu ve Çevirinin Sosyolojisi] başlıklı bir özel sayı yayımlamıştır. 2007’de *Constructing a Sociology of Translation* [Çeviri Sosyolojisinin İnşası] başlıklı bir kitap yayımlanmıştır. Bütün bu gelişmeler çeviri sosyolojisinin temelini atılmasına katkıda bulunmuştur.

Bourdieu’nün Sosyolojik Yaklaşımı ve Çeviri

Çevirinin eyleyiciler tarafından gerçekleştirilen toplumsal bir eylem olduğu varsayımından hareketle bu çalışma Bourdieu’nün yaklaşımından faydalanmaktadır. Jean-Marc Gouanvic (1997: 126) Bourdieu’nün habitus, alan ve sermaye kavramlarını çeviribilime uygulamıştır. Bourdieu’nün kavramları, çeviri eyleyicileri ve onların alandaki eylemleri hakkındaki soruları cevaplamada yardımcı olmuştur. Bu bağlamda bu çalışmada çeviri eyleyicisi Belkis Sami Boyar, Bourdieu’nün kavramlarından yararlanarak sosyolojik bir bakış açısıyla ele alınacaktır.

Pierre Bourdieu’nün sosyolojik yaklaşımı, çeviri eylemini çevreleyen toplumsal ve kültürel koşulların incelenmesinde kullanılacak bir yöntem ilham vermiştir. Bourdieu’nün alan incelemesi yaklaşımında eyleyicilerin toplumsal alandaki eylemleri ile toplumsal konumları arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Bu yaklaşımda habitus, alan ve sermaye kavramları ve bu kavramların birbiriyle olan ilişkileri toplumsal eylemlerin açıklanmasında kullanılmaktadır. Bu kavramlar çeviri araştırmalarında da kullanılmaktadır. Çünkü çeviri de toplumsal bir eylemdir. Çeviriyi meydana getiren metin içi ve metin dışı unsurların incelenmesini sağlayan Bourdieu’nün yaklaşımı, çeviri olgusunu sosyolojik açıdan değerlendirmeyi sağlamaktadır. Aşağıda Bourdieu’nün alan incelemesinde kullandığı habitus, alan ve sermaye kavramları ele alınacaktır.

Alan ve Çeviri Alanı

Alan veya toplumsal uzam, Bourdieu’nün diğer kavramlarının anlaşılması için önemli bir kavramdır. Bourdieu’ye göre, kişinin eylemlerinin temelinde toplumsal ilişkiler yatar ve her şey birbiriyle bağlantılıdır. Bu sebeple, Bourdieu’nün kavramları belli bir ilişki dizgesine yerleştirildiğinde anlam kazanır (Bourdieu&Wacquant, 1992: 96). Bourdieu’ye göre “gerçek, ilişkiseldir: toplumsal dünyada var olan şey –eyleyiciler arasındaki etkileşimler ya da bireyler arasındaki bağlar değil- ilişkilidir” (ag.e.: 97). Bu ilişkiler kendi bağlamlarında ele alındığında anlam kazanır. Dolayısıyla insan eylemleri üzerinde yapılacak araştırmalarda bu eylemlerin nerede gerçekleştiği incelenmelidir. Bourdieu’ye göre insan eylemleri, eyleyicilerin devingen ilişkileri ve konumlarının sürekli bir değişim içinde olduğu alanlarda gerçekleşir. Alanda yer alan eyleyiciler çeşitli sermaye türlerini elde etmek için mücadele halindedirler. Alandaki mücadelelerin belirlediği konumlar da birbiriyle bağlantılıdır. Güçlerini habitusları ve sermayelerinden alan eyleyicilerin mücadeleleri sonucunda alanda değişim meydana gelir. Alandaki

eyleyiciler arasında hiyerarşi ve tahakküm ilişkileri vardır. Bourdieu alanı şöyle tanımlar:

“Alan, yapılandırılmış bir toplumsal uzamdır ve güç alanıdır. Alanda hükmedenler ve hükmedilenler vardır. Alanda eşit olmayan ilişkiler varlıklarını sürdürmeye devam ederken aynı zamanda çeşitli aktörler alanın dönüşümü ya da aynı kalması için mücadele eder. Bütün bireyler sahip oldukları güçleri bu mücadele alanında kullanırlar. Alandaki konumlarını belirleyen bu güç ve stratejileridir” (Bourdieu, 1998: 40-41).

Habitus tarafından şekillenen ve sermayenin biriktiği uzam olan alan kavramının anlaşılmasında habitus ve sermaye kavramları önemlidir. Bourdieu, kuramının temelinde yer alan kavramların birbirleriyle ilişkisiyle ilgili şöyle bir formül öne sürmüştür: [(habitus)(sermaye)]+alan=eylem (Bourdieu, 1984: 101). Bu görüşe göre eylem, bir bireyin habitusu ve sermayesinin bir alandaki toplamıdır. Bu kavramlar birbirinden bağımsız düşünülemez.

Sermaye, Sembolik Sermaye ve Çeviri

Sermaye, alandaki eyleyicilerin güç kaynağıdır. Eyleyiciler, alandaki mücadeleler için sermaye biriktirmeye çalışmaktadır. Bourdieu sermaye kavramını ekonomi alanından almış ve toplumsal eylemlerin anlaşılması amacıyla kullanmıştır. Dört sermaye türünden bahsedilebilir. Bunlardan ilki ekonomik sermayedir. Ekonomik sermaye hemen ve doğrudan paraya dönüştürülebilir bir sermayedir. İkinci sermaye türü kültürel sermayedir. Bu sermaye türü Bourdieu tarafından “bilgi sermayesi” olarak da adlandırılır ve somutlaşmış, nesneleşmiş ve kurumlaşmış olmak üzere üç çeşittir. Üçüncü sermaye çeşidi olan toplumsal sermaye toplumsal bağlantıları içerir. Bourdieu’ye göre bütün sermaye çeşitleri sembolik sermayeye dönüştürülebilir. Sembolik sermaye “tanınırlık kazandığında her tür sermayenin dönüştüğü sermaye” çeşididir (Bourdieu, 2000: 242). Tanınırlık, sembolik sermayenin temel özelliğidir.

Sembolik sermaye, Bourdieu’nün sosyolojik yaklaşımını anlamak için önemli olan kavramlardan biridir. Bu kavram, bir toplumdaki güç, hiyerarşi ve toplumsal tabakalaşma gibi olgular açıklanırken kullanılır. Bu sermaye çeşidi, bir kişinin saygınlık, prestij ya da tanınırlıkla ilgili kaynaklarına işaret eder.

Sembolik sermaye, diğer sermaye tipleriyle ilişkilidir. Sembolik sermaye diğer sermaye türlerini çeşitli oranlarda içinde barındıran ve bu şekilde belli bir alanda söz sahibi olabilmek için geçerli hale gelen sermaye türüdür. Örneğin eğitimin sonucunda alınan diplomalar sembolik sermaye özelliği taşır. Üniversiteler ve çeşitli kuruluşlar diploma, unvan, ödül vb. aracılığıyla sembolik sermaye sağlar.

Çevirmenler de diğer toplumsal eyleyiciler gibi çeviri alanında çeşitli sermayeler için mücadele etmektedir. Bunlar arasında sembolik sermayenin çevirmenler için daha önemli olduğu söylenebilir. “Bir çevirmen için alanda sembolik sermayeye sahip olmak, yetkin bir çevirmen olarak görülme ve şartlar ve ödeme konusunda pazarlık yapabilme şansını artıran bir güçtür” (Sela-Sheffy, 2014: 48). Sembolik sermayeye sahip olmak çevirmenleri daha görünür kılıp toplum tarafından bilinen kişiler olmalarını sağlayabilir. Bu şekilde daha iyi kazanç getiren işleri yapabilirler. Sahip oldukları sembolik sermayeye dayanarak bu çevirmenler neyi çevirip neyi çevirmeyeceklerine karar verebilir, çevrilmesini istedikleri eserleri yayınevlerine sunabilir ve bu şekilde alanda yer almasını istedikleri ürünler konusunda söz sahibi olabilirler. “Ödül almak, basında yer almak ya da ünlü kişilerle tanışık olmak ün göstergesidir” ve çeviri alanında sembolik sermaye elde edebilmenin yollarındandır (Sela-Sheffy, 2005: 12). Bu durum özellikle edebi çeviri için geçerlidir. Edebi çevirinin çalışma koşulları ve kısıtlı ekonomik getirisi sebebiyle edebiyat çevirmenlerinin kişisel şöhretlerinin statülerini yükseltmedeki en önemli unsur olduğu söylenebilir. Çevirmenlerin sembolik sermaye elde etme yollarından biri de tanınmış bir yazarı çevirmek ya da iyi bilinen yayınevleri ile çalışmaktır. Bu şekilde bu yazar ve yayınevlerinin sahip

olduğu sembolik sermayeden faydalanabilirler.

Habitus, Toplumsal Yörünge ve Çeviri

Bourdieu'nün sosyoloji kuramında eyleyiciler önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle Bourdieu eyleyiciler üzerine odaklanan habitus kavramını geliştirmiştir. Çalışmalarında öne sürdüğü habitus kavramı eyleyicilerin toplumsal yörüngeleri ile alanlar arasındaki ilişkinin anlaşılması için önemli bir kavramdır. Bourdieu habitus kavramını “kalıcı ve dönüştürülebilir yatkınlıklar dizgesi” olarak tanımlar (Bourdieu, 1990: 53). Yatkınlık, düzenli olarak sergilenen eylem, algı ve tutumlardır. Yatkınlıklar çeşitli eylemler ve davranışlara yol açar. Bu eylem ve davranışlar düzenlidir ancak sabit ve değişmez değildir.

Bourdieu'nün kuramında yer alan kavramlardan biri de “toplumsal yörünge”dir. Bourdieu “yaşam öyküsü” yerine “toplumsal yörünge” kavramını kullanmıştır (Bourdieu, 1996: 258). Bourdieu'ye göre toplumsal yörünge, eğilimlerin ifade edildiği, toplumsal uzamdaki eşsiz bir yolculuktur. Toplumsal yörüngeler “kolektif tarih”leri içerir ve alandaki diğer eyleyicileri de düşünmeyi gerektirir. “Toplumsal yörünge” kavramına dönüş, Bourdieu'nün “ilişkisel düşünme” ilkesine uygun olarak ortaya çıkar. Çünkü “yaşam” gibi bir olguyu diğer olgulardan bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir.

Bir çevirmenin yörüngesi, belli bir zamandaki alanın yapısı ve alanda yer alan konumlar ve alanı şekillendiren sembolik ve ekonomik sermayelerle ilişkili olarak ele alınır anlaşılabilir. Bir çevirmenin yörüngesi, çeviri alanında elde ettiği konumların incelenmesiyle ortaya koyulabilir. Belli bir türden farklı bir türe geçmesi, farklı dönemlerde farklı çeviri stratejileri uygulaması, başka alanlardaki faaliyetleri bir çevirmenin yörüngesini şekillendiren faktörlerdir. Çevirmenin alandaki diğer eyleyicilerle olan ilişki ağı da onun yörüngesini etkileyen faktörlerdendir.

Çeviribilim araştırmalarında odak noktasının çeviriden çevirmen çalışmalarına kayması nedeniyle habitus kavramı çevirmenin özne olarak incelenmesinde önemli rol oynamıştır. Habitus kavramı çeviriyi şekillendiren etkenleri sosyolojik olarak ele almayı mümkün kılmıştır. Habitus kavramı Gouanvic, Inghilleri, Sela-Sheffy, Simeoni, Wolf gibi çeşitli araştırmacılar tarafından kullanılmıştır. Bu çalışmalar çevirmenin özne olarak ele alınmasında önemli rol oynamıştır.

Bir çeviri eyleyicisi olarak Belkis Sami Boyar'ın ele alınacağı bu çalışmada geniş bir ilişkiler ağını kapsayan “habitus” kavramı değil “toplumsal yörünge” kavramı tercih edilmiştir.

Bütün sermaye türlerinin sembolik sermayeye dönüşebildiği ve buna katkıda bulunduğu düşünülürse Belkis Sami Boyar'ın kültürel ve toplumsal sermayesinin de sembolik sermayesine katkıda bulunduğu söylenebilir. Sonuç olarak Bourdieu'nün alan, habitus; toplumsal, kültürel ve sembolik sermaye gibi kavramları Boyar'ın bir eyleyici olarak ele alınmasında sosyolojik bir bakış açısı sağlamıştır.

Çeviri İşlemleri ve Stratejileri

Bir çevirmenin çeviri yaparken nasıl bir yol izlediği ya da çevirinin nasıl bir etkiye sahip olduğunun anlaşılması için çeviride gözlemlenebilen bazı unsurlardan faydalanmak gerekir. Bu unsurlar strateji, yöntem, işlem ya da teknik olarak adlandırılabilir. Çeviri araştırmalarında bu kavramların bazen birbiri yerine kullanıldığı ve bu kavramların anlamları konusunda fikir birliği olmadığı söylenebilir. Bu çalışmada çevirmenin çeviri sürecindeki kararları ele alınırken “çeviri işlemi” [*translation procedure*] ve “çeviri stratejisi” [*translation strategy*] kavramları kullanılacaktır. Çeviri işlemi, “çevirmenin çeviri sürecinde başvurduğu küçük ölçekli sözcük ya da tümce düzeyinde uyguladığı çeviri işlemleri ile ilgili

olarak aldığı kararlara işaret eder” (Yazıcı, 2011: 65). Çeviri sürecinde çevirmen birçok işleme başvurabilir. “Bu işlemleri gerçekleştirirken aldığı kararlardaki tutarlılık onun bütünsel olarak çeviri stratejisine işaret eder” (Yazıcı, 2011: 65). Çeviri stratejileri, sözcük ve cümle düzeyindeki kaymaların metnin bütününe nasıl etkilediğiyle ilgilidir. Benzer şekilde çeviri stratejisi “çevirmenin belli bir metni çevirmedeki amacına dayanarak uyguladığı tutarlı bir eylem planı” olarak da tanımlanmıştır (Delisle ve ark., 1999: 192). Çevirmenler uyarlama, sözcüğü sözcüğüne çeviri gibi stratejiler benimseyebilir ya da erek okurun ihtiyaçlarına göre metnin türünü değiştirebilir. Çeviri işlemleri, Vinay ve Darbelnet ve Peter Newmark gibi birçok çeviri araştırmacısı tarafından sözcük ya da cümle düzeyindeki çeviri kararlarını belirlemek için kullanılmıştır. Vinay ve Darbelnet *Comparative Stylistics of French and English: A Methodology for Translation* [Fransızca ve İngilizcenin Karşılaştırılmalı Biçembilimi: Çeviri İçin Bir Metodoloji] (1995) başlıklı eserinde yedi çeviri işleminden bahsetmiştir. Bunlar ödünçleme [*borrowing*], öyküntü [*calque*], sözcüğü sözcüğüne çeviri [*literal translation*], yer değiştirme [*transposition*], değiştirme [*modulation*], eşdeğerlik [*equivalence*] ve uyarlamadır [*adaptation*]. Peter Newmark *A Textbook of Translation* kitabında çeviri yöntemleri [*method*] ve çeviri işlemleri [*procedure*] arasındaki farkı ele almıştır. Ona göre “çeviri yöntemleri metnin bütünüyle ilgilirken çeviri işlemleri, cümle ve daha küçük dil birimleri için kullanılmaktadır” (Newmark, 1988: 81). Newmark, 16 çeviri işleminden bahsetmiştir.

Belkıs Sami Boyar’ın Çevirmen Kimliği

Belkıs Sami Boyar’ın edebiyat alanına girişi Türkçeye çevirdiği dört tiyatro eserinin 1923’te yayımlanmasıyla olmuştur. Sahip olduğu kültürel, toplumsal ve sembolik sermaye, onun edebiyat alanında bir yer edinmesinde etkili olmuştur. Seçkin bir aileden gelmesi, Halide Edib Adıvar’ın kız kardeşi olması ve ressam Ali Sami Boyar’la evliliği onun toplumsal sermayesini oluşturan unsurlar arasındadır. Amerikan Kız Koleji’nde öğrenim görmesi kültürel sermayesine katkıda bulunan en önemli unsurlardan biridir. Louisa May Alcott ve Shakespeare gibi ünlü yazarlardan çeviriler yapması ve büyük yayınevleriyle birlikte çalışması onun çevirmen olarak sahip olduğu sembolik sermayenin göstergelerinden bazılarıdır.

Boyar’ın babası Edib Bey, Abdülhamid döneminde sarayda kâtip olarak çalışmıştır. Kızlarının İngiliz eğitim sistemine uygun olarak yetişmesini istediği için Halide, Nigâr ve Belkıs kardeşleri Amerikan Kız Koleji’ne göndermiştir. Halide Edib Adıvar’ın Amerikan Kız Koleji’nin ilk Türk kız öğrencisi olduğu bilinmektedir. Boyar ise Amerikan Kız Koleji’nden 1914’te mezun olmuştur. O yıl mezun olan 24 kızdan 3’ü Türk’tür. Bunlardan ikisi de Belkıs ve Nigâr Edib kardeşlerdir. Boyar’ın babasının yönetici seçkinler sınıfına dahil olması, onun ayrıcalıklı bir yaşam sürmesine yol açmıştır. Baba Edib Bey, padişahın gözünden düşmeyi göze alarak kızlarını yabancı bir okulda okutmuş ve onların geleceğini şekillendirmelerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Boyar, aldığı eğitimle İngilizceden çeviriler yapmış ve İngilizce öğretmeni olarak çalışmıştır. Yeni kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti’nin vasıflı insanlara duyduğu acil ihtiyacın giderilmesine katkıda bulunmuştur.

Belkıs Sami Boyar’ın toplumsal yörüngesi Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi açısından önemli olan birçok eyleyiciyi kapsamaktadır. Bunlar yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin kültürel üretimine katkıda bulunmuş eyleyicilerdir. Amerikan Misyoner Heyeti, bu kuruluşun kullandığı çeşitli matbaalar, Muhit Neşriyat Şirketi, Tan Evi, Millî Eğitim Basımevi, Amerikan Bord Neşriyat Dairesi bu eyleyiciler arasındadır.

Belkıs Sami Boyar, Türk edebiyatı alanında genellikle “bilinmeyen yazar”, “ablası Halide Edib Adıvar’ın

gölgesinde kalmış yazar” (Serdar&Tutumlu, 2016: 305) olarak geçmektedir. 1926’da “Son Saat” gazetesinde tefrika olarak yayımlanmış “Aşkımı Öldürdüm” başlıklı romanının 2017’de bir proje kapsamında Latin harflerine aktarılmasıyla gündeme gelmiştir. Bu eserin yanı sıra 10 çevirisi bulunan Boyar’ın çevirmen kimliği hakkında henüz ayrıntılı bir çalışma bulunmamaktadır.

Boyar’ın Türkçeye çevirdiği ilk dört eser William Henry Temple Gairdner’in 1921’de yazdığı tiyatro oyunlarıdır. Gairdner çok uzun yıllar Kahire’de yaşamış ve Hz. İsa’nın öğretilerini Müslümanlara ulaştırmak için uğraşmış bir misyonerdir. Gairdner Hıristiyanlığın esaslarını yaymak amacıyla İncil’de geçen bazı hikâyeleri tiyatro eseri olarak kaleme almıştır. Bu eserler şunlardır: *Passover Night: A Bible Mystery Play in Three Scenes* [Fısıh Bayramı Gecesi: Kitab-ı Mukaddes’ten Üç Perdelik Oyun], *The Last Passover Night* [Son Fısıh Bayramı Gecesi], *Joseph and His Brothers: an Old Testament Passion Play in Four Acts* [Hazreti Yusuf ve Kardeşleri: Eski Ahit’ten Dört Perdelik Oyun] ve *Saul and Stephen: A Sacred Drama* [Saul ve Stephen: Kutsal Bir Oyun]. Boyar bu eserlerden ilk üçünü *İlk Fasih Bayramı Gecesi*, *Son Fasih Bayramı Gecesi* ve *Hazreti Yusuf Çoban, Köle, Hükümdar, Tevrat’tan Bir Facia-ı İhtiras* başlıklarıyla 1923’te çevirmiştir. Diğer oyunu ise *Şam Yolunda Zalim Bir Düşman Nasıl Müttaki Bir Havari Oldu Kitab-ı Mukaddes’ten Bir Dram* başlığıyla çevirmiş ve bu oyun 1924’te yayımlanmıştır. Adı geçen ilk üç oyunu Amerikan Misyoner Heyeti, diğer oyunu ise A. M. Setyan Matbaası yayımlamıştır.

Boyar’ın çevirisi olan *Hazreti Yusuf Çoban, Köle, Hükümdar, Tevrat’tan Bir Facia-ı İhtiras* başlıklı tiyatro eserini konu alan bir tanıtma yazısına göre bu tiyatro eseri Amerikalı misyonerlerin Anadolu’daki faaliyetlerinin ulaştığı boyutları göstermektedir. Çünkü “tiyatro, insanları etkileme gücü yüksek, geniş kitlelere seslenme imkânı olan bir sanat dalıdır” (Batislam, 2023: 160). Ancak bu tiyatro eserinin Türkiye’de sahnelenip sahnelenmediğine dair bir bilgi yoktur. Boyar’ın yazdığı önsözden, oyunun daha önce Arapça olarak Kahire’de birkaç kez sahnelendiği anlaşılmaktadır.

Amerikan Bord Neşriyat Dairesi’nin 103. yıllık raporunda⁴ 1 Temmuz 1924 ile 30 Haziran 1925 tarihleri arasında yayımlanmış kitaplar arasında Boyar’ın iki çevirisi bulunur. Bunlar *Küçük Kadınlar* [*Little Women*] ve *Şam Yolunda Zalim Bir Düşman Nasıl Müttaki Bir Havari Oldu Kitab-ı Mukaddes’ten Bir Dram* [*Saul and Stephen*] başlıklı kitaplardır. Yayımlanmasında olan kitaplar arasında yer alan *Mercan Adası* [*The Coral Island*] da Boyar’ın çevirisidir. Harf İnkılabı’ndan önce yayımlanan bu kitaplar Osmanlıca yazılmıştır. *Küçük Kadınlar* 1931 yılında Latin harflerine aktarılmıştır.

Little Women [Küçük Kadınlar] eserinin 1925’te Türkçeye çevrilmesinin sebeplerinden biri çevirmen Boyar’ın çevirisinin “Başlangıç” bölümünde belirttiği gibi eserin “terbiyevî kıymeti” olabilir (Alcott, 1931: 3). Dört farklı genç kız modeli içeren kitabın genç Türk kızlarına örnek olması amaçlanmış olabilir. “Yeni Muhit Resimli Aylık Aile Mecmuası”nın Mart 1930’da yayımlanmış 17. sayısının kapağında *Küçük Kadınlar* eseri yer almaktadır. Dergide yer alan “Küçük Kadınlar” başlıklı tanıtım yazısına göre bu eser “çocuk ve gençlik edebiyatında mühim bir çıkış açmış”tır. Yazıda kitabın sadece Amerika hayatında değil dünyanın her tarafındaki temiz aile yuvalarının hislerine, düşüncelerine tercüman olduğu belirtilmiştir. Bu yazıya eklenen dipnotta eserin “Belkıs Sami hanım tarafından eski Türkçe ile olan tercemesi”nin Muhit idaresinde bulunabileceği bilgisi verilmiştir. Derginin “Gençlik Kütüphanesi Neşriyatı” başlıklı sayfasında da “eserin Türk harfleri ile tekrar tab’ı derdestir” ifadesi yer almaktadır.

Ablası Halide Edib gibi yazar olmak istediği bilinen Boyar’ın az da olsa telif eseri bulunmaktadır. 1926’da Haziran ve Eylül ayları arasında “Son Saat” gazetesinde *Aşkımı Öldürdüm* başlıklı eseri tefrika olarak

⁴ The Publication Committee. *103rd Annual Report of the Publication Department July 1, 1924 to June 30, 1925.* <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/46657>

yayımlanmıştır. 1928-1933 yılları arasında çıkan “Muhit Resimli Aylık Aile Mecmuası”nda “İş Âlemine Atılan Bir Genç Kızın Mektupları” başlıklı tefrikalarında iş hayatına atılan Selma adlı bir genç kızın başından geçenleri anlatmıştır. Bu derginin ilk sayısı 1 Kasım 1928’de, yeni Türk harflerinin henüz kullanılmaya başlandığı bir dönemde çıkmıştır. Dergi, yeni harflerin Türk toplumu tarafından benimsenmesini amaçlamıştır. İlk sayıda yer alan “Muhit Niçin İntişar Ediyor” başlıklı yazıda derginin yayımlanma amacı “az çok okumuş veya tahsil çağında mensupları olan ailelerin edebiyat, sanat, ilim, fen ve medeniyet âleminin gidişatını takip etmelerini sağlayarak, hıfzıssıhha, ev idaresinde, çocuk bakımında ve hayatın ameli işlerinde onlara rehberlik etmek” şeklinde açıklanmıştır. Dergide Reşat Nuri, Yakup Kadri, Seniha Sami, Nezihe Muhittin, Mebrure Hurşit gibi yazarların yazıları da bulunmaktadır.

Boyar daha sonra İskoç yazar Robert Michael Ballantyne’in 1857’de yayımlanan *The Coral Island: A Tale of the Pacific Ocean* eserini Türkçeye çevirmiş ve bu eser *Mercan Adası Cenubî Bahr-i Muhit-i Kebir’de Bir Sergüzeşt* başlığıyla 1927’de Selamet Matbaası tarafından yayımlanmıştır. Ralf, Peterkin ve Jack isimli üç gencin ıssız bir adada mahsur kalmalarından sonra başlarından geçen maceraları anlatan bu eser, bir sömürge edebiyatı ve robinsonad örneğidir. Aynı zamanda eserde 19. yüzyıl emperyalizmi, Hristiyanlığın yayılışı ve misyonerlik faaliyetleri de ele alınmaktadır. Boyar’ın bu çevirisi, kaynak metinde yer alan misyonerlik ve Hristiyanlık olgularına yer vermemesiyle dikkati çekmektedir.

Little Women’ın devamı niteliğindeki kitabı Boyar Türkçeye ilk kez *İyi Zevceler* başlığıyla çevirmiş ve bu kitap 1930’da yayımlanmıştır. 1930 yılında yayımlanan *İyi Zevceler* çevirisi ve 1931’de *Küçük Kadınlar* eserinin Latin harflerine aktarılmasından sonra Boyar’ın seyrek olarak çeviri yaptığı görülmektedir. Bunun sebebi İngilizce öğretmeni olarak çalışmaya başlaması olabilir. *İyi Zevceler* eserinden sonra 1939’da *Tolstoy Hayatı ve Eserleri* başlıklı çevirisi yayımlanmıştır.

Boyar’ın sonraki çevirisi 1947’de Millî Eğitim Basımevi tarafından yayımlanan *VIII. Henry* çevirisidir. *VIII. Henry*, William Shakespeare’in 1613’te yazdığı bir tiyatro eseridir. Bu eser, Tercüme Bürosu’nun çeviri faaliyetleri kapsamında çevrilmiştir. Hasan Âli Yücel’in millî eğitim bakanı olduğu dönemde Bakanlığa bağlı olarak kurulan Tercüme Bürosu tarafından 1940-1966 yılları arasında dilimize 1247 eser çevrilmiştir. Cumhuriyet tarihinin en büyük çeviri hareketi sayılan Tercüme Bürosu ile Avrupa uygarlığının temeli sayılan eserlerin dilimize kazandırılması hedeflenmiştir. Bu dönemde Shakespeare’in 22 kitabının çevrilmesi onun Tercüme Bürosu’nun gözde kaynak yazarlarından birisi olduğunu göstermektedir (Platon’un 30 kitabı, Molière’nin 27 kitabı ve Balzac’ın 22 kitabı çevrilmiştir).

Boyar’ın Shakespeare’den yaptığı tek çeviri olan *VIII. Henry*’yi “ablası Halide Edib’in etkisiyle” yapmış olabilir (Enginün, 2008: 346). Shakespeare’den *Jül Sezar* ve *Venedik Taciri* çevirileri yayımlanan Edib, Shakespeare’in tanıtılmasında büyük rol oynamıştır. İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Kürsüsü’nde göreve başladıktan sonra asistanları Mîna Urgan ve Vahit Turhan ile Shakespeare Külliyyatı yayımlamıştır. *Hamlet* (V. Turhan ile birlikte, 1941), *Nasıl Hoşunuza Giderse* (V. Turhan ile birlikte, 1943), *Coriolanus* (V. Turhan ile birlikte, 1945), Antonius ve Kleopatra (M. Urgan ile birlikte 1949) bu çeviriler arasındadır.

VIII. Henry çevirisinin iç kapağında “Dünya Edebiyatından Tercüme” başlığı ve “İngiliz Klâsikleri” alt başlıkları bulunmaktadır. Dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün 1.8.1941 tarihli bir yazısı da kitabın başında bulunmaktadır. İnönü’nün yazısı, devlet eliyle yapılan bu kültür planlamasının bir işaretidir.

Boyar son olarak Dorothy Blatter tarafından yazılan *Cap and Candle* [Kep ve Kandil] eserini Türkçeye uyarlamıştır. Blatter'ın yazdığı *Cap and Candle*, Türkiye'de kadınların hemşirelik mesleğine teşvik edilmesini amaçlamıştır. Ailesinin karşı çıkmasına rağmen hemşire olmak isteyen bir Türk kızının yaşadıklarını anlatan *Cap and Candle*, Türkiye'de geçmesine rağmen Boyar tarafından uyarlanmıştır.

Belkıs Sami Boyar'ın Çevirmen Kimliğine Yansıyan Toplumsal Olgular

Amerikan Misyoner Heyeti'nin Yayımcılık Faaliyetleri

Amerika Yabancı Misyon Temsilcileri Birliği [*American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM)*] kuruluşunun Türkiye ofisi olan Amerikan Misyoner Heyeti eğitim, sağlık ve yayıncılık alanlarında aktif olarak çalışan köklü bir kuruluştur. Amerikan Bord olarak da bilinen bu kuruluş ilk olarak 1820'de Osmanlı İmparatorluğuna misyoner göndermiş ve iki yıl sonra da Malta'da matbaa kurmuştur. "Osmanlı hükümetinin yayınlarına karşı daha hoşgörülü olması" sebebiyle Amerikan Bord, misyonerlik faaliyetleri için çok önemli olan matbaayı 1833'te İzmir'e ve 1853'te İstanbul'a taşımıştır (Johnson, t.y.:1). Osmanlı İmparatorluğunda 23 dilde yayın yapan ve binlerce kitap basan bir matbaa ve sayısı 400'ü geçen misyoner okullarıyla Amerikan Bord, toplum üzerinde derin izler bırakmıştır. Ancak bu kurum, Cumhuriyet'in ilânıyla beraber kapanma ihtimaline karşı, bir zihniyet dönüşümü geçirmiştir. Sözde Hıristiyanları ve diğerlerini kendi dinine davet etme aracı olarak Hıristiyan eğitimi anlayışı terk edilmiş ve "karakter inşası" Türkiye'deki Amerikan Bord eğitimcilerinin yeni hedefi olmuştur (Stone, 2023: 377). 1926'da *Moral Education in American Schools in Turkey* [Türkiye'deki American Board Okullarında Ahlâk Eğitimi] başlıklı bir yüksek lisans tezi hazırlayan Paul Emanuel Nilson bu değişimi şöyle anlatmaktadır:

"Son on iki aydır şaşırtıcı değişimler vuku bulmasına rağmen, Türkiye'deki misyonerlerimizin görevleri sükunetle ve gönül hoşnutluğuyla yerli yerine oturmuştur. Onlar, misyonerlik yolunun ilerlediğinin daha bariz bir şekilde ortaya çıktığını hissediyorlar. Asıl yol İsa'nın yoludur. Kurumlar, şahsi ilişkiler kadar bu yolda araç değildir; gerçek metot, sıftaki eğitim değil, kişisel dostluklardır. Ancak misyonerlik emeklerinin meyvesi, Hıristiyanlığı kabul edenler değil, İsa'nın hayat yolunu takip edecek olan kişilerdir" (a.g.e.: 378).

Benzer bir değişim yayıncılık alanında da meydana gelmiştir. Amerikan Bord'un Yayımcılık Departmanı [*Publication Department*] tarafından hazırlanan 1 Temmuz 1924 ile 30 Haziran 1925 tarihleri arasındaki yayıncılık faaliyetlerini kapsayan 103. yıllık raporda, son yıllarda meydana gelen değişimden bahsedilmektedir. Bu rapora göre, edebiyata, bir misyonerlik aracı olarak, daha önce hiç olmadığı kadar önem verildiği söylenmektedir.

Batılılaşma

Batılılaşma konusu Meşrutiyet dönemindeki fikir tartışmalarının merkezinde yer alan konulardan birisidir. Bu dönemdeki yenileşme sorunlarının hep Batı uygarlığıyla karşılaşmanın bir sonucu olduğu görüşü kabul edilmektedir. Dolayısıyla Batı uygarlığının niteliği, Batılılaşmanın ne olduğu ve Batı'dan hangi değerlerin alınması ve alınmaması gerektiği tartışma konuları arasındadır.

Batıcı görüşe sahip olan düşünürler Batılılaşmayı şu şekilde tanımlamıştır:

"Batılılaşmak, sadece o uygarlıktan şu ya da bu maddi başarıyı alıp getirmek değildir. Batı uygarlığının özü olan yanlar benimsendikçe bunlar bir süre yüzeyde kalır, ama topluma etkili olamazlar. Ona özgü olan yanlar, kişinin din ya da devlet baskısından özgürleşmesi, bireyin değerlenmesi, insanın doğal haklarının üstünlüğü, akıl karşısında inanç ya da geleneğin boyun eğmesi, cehalete karşı müspet bilimlerin zaferi: İşte Batı uygarlığını ayıran yanlar bunlardır. Batı'yı

Doğu'ya üstün yapan onun hümanizmidir" (Berkes, 2018: 415).

İslâmcı düşünceye göre, Batı'nın özü hümanizm değil, Hristiyanlıktır. İslâmcı görüşe sahip Selâhattin Asım, Batı'nın ahlaki açıdan yozlaşmış olduğunu ileri sürmüştür. Asım, Avrupa uygarlığından, endüstrisinden ve biliminden yararlanmamız gerektiğini ancak bu uygarlığın âdetlerinin ve ahlâkının ülkemize girmesini engellemenin şart olduğunu belirtir.

İslâmcı bakış açısına sahip Mehmet Akif, Batı medeniyetini "tek dişi kalmış canavar"a benzetmiştir. Ona göre Avrupa'dan ilim zihniyeti alınmalı ancak İslâm'ın temel esasları ve Türk kültürünün değerleri korunmalıdır.

Türkçülük akımının temsilcilerinden Ziya Gökalp'e göre "Batı uygarlığının kendine özgü, ayrıncı yanı, gerek Ortaçağ Hristiyanlığından gerek İslâm Ortaçağından farklı bir toplum, bir devlet tipi ve sivil bir ahlâk sistemi geliştirmiş olmasıdır" (Berkes, 2018: 418). Ona göre Batı uygarlığı Avrupa uluslarında farklı biçimlerde gözüken ulusal kültürler toplamıdır. Batı uygarlığının temeli içinde dinin rol oynadığı ulus kültürleridir. "Batıcıların özlediği gibi, Batı uygarlığına katılmak, Batı uluslarının kültürlerini almak demek değildir. Bu anlamdaki Batıcılık bir Türk ulusunun, bir Türk kültürünün gelişebilmesi açısından zararlıdır" (a.g.e.: 418).

Kadın ve Aile

Ulus-devletlerin ortaya çıkmasını sağlayan milliyetçi hareketler, toplumların birbirinden farklı özelliklerinin ortaya çıkarılmasına yol açmıştır. Bu tür düşünceler erkekleri ulusun bekçisi, vatan savunucusu olarak; kadınları da yeni kurulmakta olan ulusun "manevi öncüleri, öğretmenleri ve anaları" olarak şekillendirmiştir (Sancar, 2013: 207). Ayrıca kadınlar, milliyetçi düşüncelerle şekillenen devletlerde Batı'dan farklı olan "milli kültürün sürdürücüsü" olarak da görülmüştür.

Osmanlı-Türk modernleşme tarihi aynı zamanda modern kadın ve modern ailenin inşasının tarihidir. Dünya tarihinde toplumsal dönüşümlerin yaşandığı dönemlerde ailenin değiştiği ve toplumsal değişimi amaçlayan siyasal hareketlerin yeni bir toplum inşa etmek amacıyla yeni bir aile modeli geliştirdikleri görülmüştür. "Aile inşa etmek" bir "toplum inşa stratejisidir" (Sancar, 2013: 197).

Batılılaşmayla birlikte Avrupa'daki "asri" aile modelinden farklı olarak "millî" bir aile modeli ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Çünkü Batılılaşma hareketleri, Ziya Gökalp'e göre, "aile"yi bunalıma sokmuştur. Gelenekten yana olanlar eski aile yapısının çözülmesine ve değişime tepki göstermiştir. Onlar kadınların örtünmesini ve evde oturmasını istemiştir. Ancak Türk milliyetçilerine göre eski Türk ailesi her ikisi de değildir. Gökalp, Batıcıların ve İslâmcıların aile konusundaki görüşlerini şu şekilde eleştirmiştir:

"Memleketimizde garpçılar millî harsın mevcudiyetinden haberdar olmadıkları için yalnız medenî terakkiye ehemmiyet veriyorlar; binâenaleyh her husus gibi, aile sahasında da körü körüne Avrupa'yı taklide çalışıyorlar; asrî aileye vâsıl olacağız diye millî aileyi tahrip ediyorlar. Diğer taraftan, müfrit şarkçılar da manevî aile bozulacak diye asrî aileyi ve asrî kadınlık telâkkilerini kemâl-i şiddetle reddediyorlar. Bize göre bu ifratçı ceryanların ikisi de doğru değildir. Türk ailesi, Avrupa medeniyetinden yeni zihniyetler olarak şüphesiz asrîleşecektir. Fakat Türk ailesi ne Fransız ailesinin, ne İngiliz ailesinin, ne de Alman ailesinin bir eşi olmayacaktır. Türk kadınlığı asrî terakkilerden feyz alarak şüphesiz bir takım teâlilere mazhar olacaktır; fakat Türk kadını, ne Fransız kadınının, ne İngiliz kadınının, ne de Alman kadınının bir taslağı olmayacaktır." (Gökalp 1977'den akt. Kurnaz, 2011: 143)

Gökalp'in bu düşünceleri daha sonra Cumhuriyet döneminde uygulama sahası bulmuştur. Modern Türk kadını, çağdaşı olan kadın devrimcilerin ifadesiyle *suffragette* kadın kimliğinden farklı olarak

şekillendirilmiştir. Çünkü “modern Türk kadını kendi özgürlüklerinin peşinde koşan bir bencil değil, ailesi, ulusu için var olan bir kolektif öznedir” (Sancar, 2013: 209).

Kızların Eğitimi

Meşrutiyet döneminde kızların eğitimi konusu da çok tartışılan konulardan birisidir. Bu konuda hemen hemen her aydın kızların eğitimini desteklemiştir. Bazıları (örneğin Yusuf Akçura) kızların yabancı okullara gitmesini sakıncalı bulmuştur. Amerikan Koleji’nden mezun olan Halide Edip buna karşı çıkmış ve yabancı okullarda öğrencilerin dinî ve millî hislerine müdahale edilmediğini belirtmiştir.

Halide Edip ilk yazılarından birinde “beşiği sallayan el dünyaya hükmeder” demiştir. “Bütün toplumun terbiye ve eğitimi ilk önce kadın terbiyesinden başlamalıdır” görüşünü savunan Halide Edip, ilk terbiyecisi olarak annenin eğitiminin önemine değinmiştir (Enginün, 1982: 76).

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra okullaşma oramı artmış ve kadınların yaşamı eğitim yoluyla şekillendirilmeye başlamıştır. II. Meşrutiyet’ten önce var olan ibtidai ve rüşdiyelere ek olarak bu dönemde ilk kez 1911’de Aksaray’da kız idâdisi açılmıştır. 1913’te İstanbul İnas Sultanisi adı alan bu okulun ders programı erkek sultanisinden farklıdır.

Bu dönemde kız sanayi mekteplerinin giderek yaygınlaşmasıyla kızların eğitimi orta sınıflara ve alt sınıflara yayılmıştır. Kız sanayi mektepleri, kız çocuklarının iyi bir ev hanımı olmalarını ve üretime katkıda bulunan bireyler olarak yetişmelerini amaçlamıştır. Bu okullarda sabahları genel bilgiler, öğleden sonra da el işi ve müzik gibi dersler öğretilmiştir. Bu okulların “yeni bir modern kadın nesli yaratmanın mimarları” oldukları söylenebilir (Sancar, 2013: 219).

Kız sanayi mektepleri daha sonra Cumhuriyet döneminde kız enstitülerine dönüşmüş ve yaygınlaşmıştır. Bu enstitülerde dikiş-nakış, okuma-yazma, müzik, Kur’an ve dil öğrenimi gibi derslerin yanı sıra matematik ve fizik gibi dersler de okutulmuştur. Bu enstitülerden mezun kızlar ailelerini ve etrafındakileri eğiterek toplumun modernleşmesine katkıda bulunmuştur.

Bu dönemde kızlar için yüksek öğretim 1914 yılında İstanbul Dârülfünûn’un açılmasıyla başlamıştır. 1915’te lise ve öğretmen okulları için kadın öğretmen yetiştiren İnâs Darülfünûnu kurulmuştur. Hukuk fakültesi 1921 ve tıp fakültesi 1922’de kız öğrenci almıştır.

Hemşirelik eğitimi de ilk kez II. Meşrutiyet döneminde başlamıştır. Daha önce, 1854 Kırım Harbi sırasında Türk hükümetinin İstanbul’a getirdiği hemşireler Fransız askerlerine, Florence Nightingale ile birlikte gelen İngiliz hemşireler de İngiliz askerlerine bakmak için Selimiye Kışlası’nda görev yapmışlardır. Besim Ömer Paşa Kızılay cemiyetini etkileyerek Türk kadınlarının da hasta bakıcılık yapmasının önünü açmıştır ve Türk kadınları Balkan Harbi’nde görev almıştır. Bu yüzden 1912 yılı hemşirelik mesleğinin başlangıcı kabul edilmektedir.

Savaş sonrası koşullarda kurulan Cumhuriyet’in ilk yıllarında kadınlardan ülkenin inşası projesine katılmaları ve katkıda bulunmalarını bekleyen bir anlayış hâkim olmuştur. Çünkü savaşta erkek işgücünün kaybedilmesiyle bir açık oluşmuştur. Bu dönemde kadınlar, ülkenin eğitimli kadrolara olan ihtiyacından dolayı meslek alanlarına yönlendirilmişlerdir. Özellikle 1930’lu yılların başlarında mezun olan kadınlar aynı zamanda Cumhuriyet ruhunun da etkisiyle mesleklerini yapmak için heyecan duymuş ve ülkelerine faydalı olmak için çalışmışlardır.

Amerika ile İlişkiler

Türkiye’de çok partili döneme geçiş ve demokratikleşme sürecinin yaşanmaya başladığı 1950’li yıllar aynı zamanda Türk-Amerikan ilişkilerinin de arttığı yıllar olmuştur. Türk devlet adamları ve aydınları, demokrasiyi ve Amerika ile ortaklığı, “modernleşme ve Batılılaşmanın bir göstergesi” olarak görmüştür (Kayaoğlu, 2005: iv).

1945’te İkinci Dünya Savaşı’nın sonunda dünyadaki güç ilişkilerinin değişmesiyle ABD ve Sovyet Rusya iki büyük güç olarak ortaya çıkmıştır. ABD, çıkarlarına tehdit oluşturan Sovyet genişlemesini kontrol altına almak istemiştir. Aynı zamanda Türkiye’nin toprak bütünlüğü, 17 Aralık 1925’te imzalanan Türkiye-Sovyetler Birliği Dostluk ve Tarafsızlık (Saldırmazlık) Antlaşması’nı 1945’te fesheden Sovyetler Birliği tarafından tehdit edilmektedir. 2. Dünya Savaşının da yarattığı ekonomik sıkıntılar sebebiyle dış yardıma ihtiyaç duyan Türkiye, ABD ile müttefik olmuştur. 1950’ler Türkiye ile ABD ilişkilerinin “altın çağı” olarak görülmüştür.

İkinci Dünya Savaşı’nda Kore’yi Japon işgalinden kurtarmak isteyen Sovyet Rusya ve ABD, Kore’yi kuzey ve güney olmak üzere paylaşmıştır. Kore’nin kuzeyi Sovyet Rusya, güneyi ise ABD’nin kontrolü altına girmiştir. Kuzey Kore kuvvetleri 1950’de sınırı oluşturan 38. Paralel’i ihlal ederek Kore Savaşı’nı başlatmıştır. Birleşmiş Milletler, üye devletleri Kore’de savaşa davet etmiştir. Komünizm ve Sovyet Rusya tehdidi karşısında kendine müttefik arayan Türkiye Cumhuriyeti, ABD’nin yanında savaşa girmiş ve bu savaşın sonunda NATO üyesi olmuştur.

Dorothy Blatter, *Cap and Candle Eseri ve Alınım Yazısı Başlıklı Çeviri ve Uyarlama*

1901’de Nebraska’da doğan Dorothy Gertrude Blatter güzel sanatlar eğitimi almıştır. 1925-1931 yılları arasında New Mexico’da devlet okullarında ders verdikten sonra “insan sevgisi ve başkalarına yardım etme duygusuyla” ABCFM görevlisi olarak Türkiye’ye gelmiştir (Edmonds, 1968: 2). Görev yeri olan Merzifon’a hareket etmeden önce, Belkıs Boyar’dan Türkçe dersleri almıştır (Blatter, 1959: 44). ABCFM’ye bağlı bir şekilde Merzifon Anadolu Koleji’nde 1931’den okulun kapandığı yıl olan 1937’ye kadar çalışmıştır. Bu yıldan sonra Üsküdar Amerikan Kız Koleji’nde İngilizce ve resim öğretmeni olarak çalışmıştır.

1945’te Amerikan Bord Neşriyat Dairesi’nde de yazar ve illüstratör olarak çalışmaya başlayan Blatter’ın buradaki ilk işi çocuklar için renkli ve pahalı olmayan kitaplar basmak olmuştur. Burada çocuk kitapları (özellikle İngilizceden Türkçeye yapılan çeviriler) üzerine çalışmış ve kitapları resimlemiştir.

Etrafına baktıkça daha acil olan ihtiyaçları fark eden Blatter, o yıllarda Türkiye’deki hastanelerde daha çok hemşireye ihtiyaç olduğunu görmüştür. Bu sebeple, ailesi karşı çıkmasına rağmen hemşire olmak isteyen bir Türk kızını konu alan *Cap and Candle* kitabını yazmıştır. Bu kitap, “13-19 yaşları arasındaki genç kızlara hitap eden olağanüstü bir kitap” olarak tanınmış ve okul kütüphanelerinde yer alması önerilmiştir (Edmonds, 1968: 3).

Blatter ayrıca toplumsal hizmet konusundaki ihtiyaçlar üzerinde de çalışmıştır. Özellikle köylerden İstanbul’a gelen çocuklarla ilgilenmiş, hakkında yazmak istediği yaşam tarzını tecrübe etmek için bir yaz belli bir süre, bir okuma yazma projesi kapsamında bir köyde yaşamış ve ülkedeki toplumsal dayanışma kurumlarını dolaşmıştır. *İbrahim Ağabey* başlıklı ikinci romanı bu şekilde ortaya çıkmıştır.

Uncle Ali’s Secret [Ali Amca’nın Sırrı] (1939), *Sleepy Sami* [Uykucu Sami] (1946), *The Thirsty Village*

[Susamış Köy]] (1950), *Cap and Candle* [Kep ve Kandil] (1961) gibi birçok çocuk kitabı yazıp resimlemiştir. Türkçeden İngilizceye çevirileri *Turkish Twins* [Türk İkizleri] ve uyarlamaları (*Who Is My Neighbor?*) [Komşum kimdir?] da bulunmaktadır.

Blatter'ın *Cap and Candle* başlıklı eserini Boyar *Alnın Yazısı* başlığıyla Türkçeye çevirmiş ve uyarlamıştır. Eser, Amerikan Bord Neşriyat Dairesi tarafından yayımlanmıştır. Boyar'ın uyarladığı *Alnın Yazısı* başlıklı eserde tarih belirtilmemiştir ancak eser Amerikan Bord Neşriyat Dairesi'nin [1963] tarihli "Çocuklar, Gençler ve Büyükler İçin Güzel Kitaplar" başlıklı kataloğunda "ilkokulun son sınıfları ile ortaokul öğrencilerine mahsus" kitapların arasında yer almaktadır. Kataloğa göre, bu kitabın konusu, "hastabakıcı olmak cesaretini gösteren idealist bir genç kızın maceraları"dır (1963: 15). Hikâye, Türkiye'de geçmesine rağmen, çevirmen Belkis Sami Boyar tarafından uyarlanmıştır.

Hikâyenin geçtiği 1950'li yıllarda Türkiye'de hemşirelik çeşitli yollardan teşvik edilmektedir. O dönemde yayımlanan popüler dergilerde hemşirelik mesleğiyle ilgili bilgilendirici ve kadınları hemşirelik mesleğine teşvik edici ilanlar bulunmaktadır. Örneğin dönemin popüler dergisi *Hayat Mecmuası*'nda Squibb ilaçları'nın yayımladığı ilanda "kadının yüksek meziyetlerinden faydalanan bu mesleğe girmekle rakipsiz ve mizacımıza en uygun bir işe atılmış" olacakları söylenmektedir. Ayrıca "hemşire doktorun sağ koludur" sloganıyla hemşirelik mesleğinin saygın bir konuma yükseltilmesi hedeflenmiştir.

Boyar, *Alnın Yazısı* eserinin kapağında "tercüme ve adapte eden" olarak yer almaktadır. Adaptasyon (uyarlama), genellikle, "çeviride karşılaşılan çeşitli zorluklara geçerli bir çözüm yolu" olarak ele alınır (Bastin, 2019: 10) ve çevirmenin, kültürel uyumsuzluklarla karşılaştığında, durumlar arasında eşdeğerlik sağlamak amacıyla uyguladığı stratejidir. Çevirmen Boyar, yazarın ele aldığı hemşireliğin konumu, veremle savaş, köylülük, kadın erkek ilişkileri gibi konularda ekleme, çıkarma, erek kültüre uygun hale getirme gibi uyarlama işlemlerine başvurmuştur.

Boyar, kaynak metinde olmayan "İnkışaf ve Tekâmül Devri", "Hastaların Gözü İle" ve "Makine Gibi" başlıklarını taşıyan üç bölümü erek metne eklemiştir. Ayrıca var olan üç bölümü ikiye bölerek "Kısıklı", "İztirap Bütün Kapıları Açar" ve "Körpe Filiz" başlıklarını da eklemiştir.

"İnkışaf ve Tekâmül Devri" başlıklı bölümde Boyar, yazarın ele aldığı köylülük konusunu işlemeye devam etmiştir. Boyar'ın eklediği kısımda, Haydarpaşa Hemşire Okulu'nda birinci sınıf öğrencisiyken Filiz'in arkadaşı Melek, bir gün hastaneye alınan iki köylü kadınla ilgili aşağılayıcı sözler söyleyince Filiz sinirlenmiş ve "hafızasında ilk mektep eğlencesindeki kırmızı basma entarili küçük bir kızın hayali şimşek gibi çakmıştır" (Blatter, 1963: 109-110). Filiz'e göre "Türkiye'nin hakikî Türk olan kısmı Anadolu'dur. Bu küçük köy ve kasaba halkı memleketin arka kemiğini teşkil eder" (a.g.e.: 109). Onun bu sözleri, Cumhuriyet ilan edildikten sonra uygulanan köycülük politikasını anımsatmaktadır. Nüfusunun büyük bir çoğunluğu köylü olan genç Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni rejimin ve yapılan inkılapların köylüler tarafından benimsenmesi için çalışılmış ve halkevi ve köy enstitüleri kurulmuştur.

Boyar'ın erek metne eklediği "İnkışaf ve Tekâmül Devri" başlıklı bölümde de hemşireliği "şerefli mevkiine yükseltmek" için verilen mücadelelerle ilgili bir hikâye vardır. Bir gün Filiz, amcasıyla yengesini ziyarete gittiğinde Sakarya Meydan Muharebesi sırasında Atatürk'ün emriyle yaralı askerlerin bakımını üstlenen mebus hanımlarından biri ile karşılaşmıştır. Bu hanım savaş sırasında yaşadıklarını anlatmıştır. Onu en çok etkileyen hatıralarından biri ağır yaralı bir askerinin cepheye dönüp savaşmaya devam etmek istemesidir. Boyar kaynak metinde olmayan böyle bir hikâye ekleyerek vatani için savaşan askerlerin şerefli mevkisi ile onların bakımını üstlenen hemşirelerin şerefli mevkisi arasında bir

benzerlik kurmuştur.

Boyar'ın erek metne eklediği "Hastaların Gözü İle" başlıklı bölümde Filiz hastalanmış ve hastaneye yatmıştır. Orada geçirdiği günlerde, yanındaki yataktaki hastanın ziyaretçileri yüksek sesle konuşmuş, kapı gıcırdamış, hemşirelerden biri sigara kokmuş, öğle yemeğini getiren hemşire tepsiye biraz çorba dökmüş ve bunlar Filiz'i rahatsız etmiştir. İyileşip de işine döndüğü zaman ilk işi kapı menteşelerini yağlamak olmuştur. Ayrıca Filiz, yaşadığı başka bir olayda "hastanın selâmetiyle arkadaşlık sadakati arasında muztar" kalmıştır (a.g.e.: 140). Yakın arkadaşı Nezihe, yanlışlıkla bir hastaya penisilin vermiş ve bunu saklamak istemiştir. Ancak Filiz durumu nöbetçi hemşireye bildirmesi konusunda arkadaşını ikna etmiştir. Nezihe, Filiz'e kısa bir süre küs kalsa da bu olaydan sonra her zaman hastanın yararına olacak şekilde karar almaya başlamıştır.

Boyar'ın erek metne eklediği "Makine Gibi" başlıklı bölümde Filiz, hislerini işine katmama kararı almıştır. Ancak hastalardan birinin vefatı ve sonra da bir doğumun gerçekleşmesiyle bu kararını uygulayamayacağını anlamıştır. İşini hakkıyla başarabilmek için akıyla bedeninin çalışmasına kalbini de katması gerektiğini anlamıştır.

Çevirmen Boyar, veremle savaş konusunda da erek metne küçük bir hikâye eklemiştir. Bu hikâyeye göre Filiz'in tanıdıklarından birisi, verem olan çocuğuyla birlikte İstanbul'a gelmiştir. Filiz onları karşılayıp sanatoryuma götürmüştür. Orada tanıştığı hemşirelerden biri şu sözleri söylemiştir:

"Bugün nüfusumuzun binde onbeşi veremlidir. Fakat bunu değiştireceğiz. Halk bu hastalığın sebebini ve tedavi yollarını öğrendiği zaman, utanılacak bir şey olmadığını anlayacak, gizliyerek başkalarına da bulaştırmıyacaktır. İlk yapacağımız iş kökleşmiş umumî efkârı değiştirmektir" (a.g.e.: 162).

Boyar, hikâyede yer alan Hasan karakterinin ölüm şeklinde değişiklik yapmış ve bununla bağlantılı olarak erek metne çeşitli eklemeler yapmıştır. Kaynak metne göre Hasan, Türkiye'nin kuzeydoğusunda askerdayken, sınırda nöbet tutan bir askerin kaybolması üzerine onu aramak için bir grupla yola çıkmış ve aç kurtların saldırısına uğrayarak şehit olmuştur. Erek metne göreyse Hasan, Kore Savaşı'na gönderilmiş ve orada kahramanlık göstererek şehit olmuştur.

Vinay ve Darbelnet'nin tanımına göre adaptasyonun kültürel uyumsuzluklarla karşılaşıldığında uygulanan bir strateji olduğu düşünülürse (akt. Bastin, 2019: 11) Boyar'ın adaptasyon stratejilerinin sınırlı kaldığı söylenebilir. Çünkü kaynak metin zaten erek kültürde geçmektedir. Dolayısıyla kaynak ve erek kültürler arasında kültürel uyumsuzluk bulunmamaktadır. Boyar'ın stratejileri, kaynak metinde işlenmiş olan vatana hizmet gibi konuları genişletmek ve öne çıkarmak şeklinde olmuştur ve metinde büyük bir dönüşüm meydana gelmemiştir. Geçmişte ablası Halide Edib Adıvar gibi yazar olmak isteyen Boyar'ın burada bir yazarlık denemesi yaptığı söylenebilir.

Sonuç

Bu çalışmada Belkis Sami Boyar'ın çevirmen kimliği, eyleycilik kavramı ve çeviri sosyolojisi bağlamında ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Makro incelemede, çeviri eylemini çevreleyen toplumsal ve kültürel koşullar ele alınmıştır. Mikro incelemede ise Boyar'ın çeviri işlemlerinden yola çıkarak çeviri stratejileri ortaya çıkarılmıştır. Ardından yaşadığı dönemin koşullarının Boyar'ın çeviri stratejilerini ne şekilde etkilediği tartışılmıştır. Araştırma nesnesi olarak Boyar'ın Türkçeye çevirdiği ve uyarladığı "Alının Yazısı" eseri incelenmiştir. Boyar'ın özellikle kaynak metinden ayrıldığı tercihleri üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak Boyar'ın toplumsal yörüngesinin izlerini, uyguladığı çeviri stratejilerinde görmenin

mümkün olduğu, yaşadığı dönemin çeviri ve kültür politikalarına uygun olarak, erek odaklı bir yaklaşım sergilediği ve Türkiye'nin modernleşmesine ve kadınların toplumsal hayatta daha çok yer almasına katkıda bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- Alcott, L. M. (1931). *Küçük Kadınlar*. İstanbul: Muhit Neşriyat Şirketi.
- Bastin, G. L. (2019). Adaptation. M. Baker, G. Saldanha (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (s. 10-14) içinde. New York: Routledge.
- Batıslam, H. D. (2023). *Divan Edebiyatı Coğrafyasından Esintiler*. İstanbul: Ürün Yayınları.
- Berkes, N. (2018). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Blatter, D. (1963?). *Alının Yazısı*. İstanbul: Amerikan Bord Neşriyat Dairesi.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Stanford: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1991). Questions of Method. E. Ibsch, D. Schram, G. Steen (Ed.), *Empirical Studies of Literature: Proceedings of the Second IGEL-Conference, Amsterdam 1989*. (s. 19-36) içinde. Amsterdam: Rodopi.
- Bourdieu, P. (1996). *The Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field*. California: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1998). *On Television*. New York: The New Press.
- Bourdieu, P. (2022). *Pratik Nedenler*. İstanbul: Hil Yayın.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. (2014). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. İstanbul: İletişim.
- Chesterman, A. (2006). Questions in the Sociology of Translation. J. F. Duarte, A. A. Rosa, T. Seruya (Ed.), *Translation Studies at the Interface of the Disciplines* (s. 9-28) içinde. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Çalışlar, İ. (2022). *Halide Edib Biyografisine Sağmayan Kadın*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Edmonds, A. G. (1968). Are You with Us? Y. Poda, W. C. Amidon (Ed.), *Alma Mater – Öz Okulum Winter 1967-1968* (s. 2-3) içinde. İstanbul: American Board Schools.
- Enginün, İ. (1982). Kadın. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi: Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Enginün, İ. (2008). *Türkçede Shakespeare*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Giddens, A. (1979). *Central Problems in Social Theory*. London: Macmillan.
- Gouanvic, J. M. (1997). Translation and the Shape of Things to Come: The Emergence of American Science Fiction in Post-War France. *The Translator*, 3(2), 125-152.
- Gouanvic, J. M. (2002). A Model of Structuralist Constructivism in Translation Studies. T. Hermans (Ed.), *Crosscultural Transgressions: Research Models in Translation Studies II Historical and Ideological Issues* (s. 93-102) içinde. Manchester: St. Jerome.
- Gouanvic, J. M. (2005). A Bourdieusian Theory of Translation, or the Coincidence of Practical Instances. *The Translator*, 11(2), 147-166.
- Gouanvic, J. M. (2014). Is Habitus as Conceived by Pierre Bourdieu Soluble in Translation Studies? G. M. Vorderobermeier (Ed.), *Remapping Habitus in Translation Studies* (s. 29-42) içinde. Amsterdam: Rodopi.
- Hanna, S. (2016). *Bourdieu in Translation Studies: The Socio-cultural Dynamics of Shakespeare Translation in Egypt*. New York: Routledge.
- Heilbron, J. (1999). Towards a Sociology of Translation: Book Translations as a Cultural World-System. *European Journal of Social Theory*, 2(4), 429-444.
- Hermans, T. (1997). Translation as institution. M. Snell-Hornby, Z. Jettmarova, K. Kaindl (Ed.),

- Translation as Intercultural Communication: Selected Papers From the EST Congress – Prague 1995* (s. 3-20) içinde. Amsterdam: John Benjamins.
- Johnson, B. (t.y.). *Değişen Fontlar Bir Yayınevinin Evrimi*. İstanbul: Amerikan Bord Heyeti.
- Jourdain, A. & Naulin S. (2016). *Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları*. İstanbul: İletişim.
- Kayaoğlu, B. (2005). *Bringing Them Together: Turkish-American Relations and Turkish Democracy, 1945-1950* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bilkent Üniversitesi.
- Kurnaz, Ş. (2011). *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını (1839-1923)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Merkle, D. (2008). Translation Constraints and the 'Sociological Turn' in Literary Translation Studies. A. Pym, M. Shlesinger, D. Simeoni (Ed.), *Beyond Descriptive Translation Studies Investigations in Homage to Gideon Toury* (s. 175-186) içinde. Amsterdam: John Benjamins.
- Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall.
- Pym, A. (1998). *Method in Translation History*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Sadoğlu, H. (2010). *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sami Boyar, B. (2017). *Aşkımı Öldürdüm*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sancar, S. (2013). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sela-Sheffy, R. (2005). How to be a (Recognized) Translator: Rethinking Habitus, Norms and the Field of Translation. *Target International Journal of Translation Studies*, 17(1), 1-26.
- Serdar, A. & Tutumlu Serdar, R. (2016). An Unknown Novel, An Unknown Novelist: Belkıs Sami, *I Have Killed My Love*. M. A. İçbay, H. Arslan, F. Sidoti (Ed.) *Research on Cultural Studies* (s. 305-313) içinde. Frankfurt am Main, New York: Peter Lang.
- Stone, F. A. (2023). *Sömürgeciliğin Hasat Mevsimi: Anadolu'da Amerikan Misyoner Okulları*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Yazıcı, M. (2011). *Çeviribilimde Araştırma*. İstanbul: Multilingual.